Przedpłata wraz z przesyłką pocztową wynosi 6 zł. a. w. rocznie.

ZWIĄZEK.

REDAKCYA i Administracya we Lwowie przy ulicy Hetmańskiej l. 12.

Pismo dwutygodniowe.

Organ Związku stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych.

Wychodzi 10. i 25. każdego miesiąca w objętości arkusza.

Nr. 18. Dnia 25. września 1898. XXV. rocznik.

Nakładem Związku stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych we Lwowie.

Wydawca i odpowiedzialny redaktor: Tadeusz Romanowicz.

Kredyt osobisty małego rolnika w Austryi.

(Dokończenie).

Wspomnieliśmy już, że sprawozdania ze Śląska, z Czech i z Galicyi nie ma w książce, którą pokrótce streszczamy. Jest wszakże z Czech bardzo ciekawa, krótka relacya, nie pisana umyślnie dla tego dzieła, ale przedrukowana z rocznego sprawozdania czeskiej sekcyi Rady kultury krajowej, złożonego przez prezesa tej sekcyi H. Jandę.

W Czechach kredyt włościański jest głównie reprezentowany przez stowarzyszenia zaliczkowe „Zalozne“.

„Miały one — pisze Janda — pierwotnie służyć tylko małym przemysłowcom, ale w krótkim czasie stały się głównem źródłem rolniczego kredytu“.

W r. 1864 wprawdzie utworzono z dawnych jozefińskich funduszów spichlerzowych niezliczone rolnicze kasy zaliczkowe, zwane kontrybucyjnemi — które jednak, małe i rozprószone, nie były zdolne do wydatniejszej działalności. Dopiero ustawą krajową z r. 1882 te małe fundusze kontrybucyjne w każdym powiecie zjednoczono i potworzono z nich „rolnicze powiatowe kasy zaliczkowe“, które otrzymały prawo przyjmowania oprocentowanych wkładek oszczędności. Stały się one co do kredytu włościańskiego konkurentami „zaloznych obcenskich“ — ale konkurencya wywarła wpływ pomyślny na potanienie kredytu — ponieważ kasy zaliczkowe skutkiem zwiększających się wkładek musiały się starać o to, aby przez udzielanie tańszego kredytu i konwersyę długów hipotecznych gotówkę swoją korzystnie lokować.

Kasy rolnicze (kontrybucyjne) miały z końcem r. 1895 własnego majątku 7 milionów, obcych kapitałów zaś 29 milionów (t. j. 27½ mil. wkładek a 1½ mil. kredytu bankowego). Stan udzielonych pożyczek wynosił 32¼ mil. — a cała ta suma była rozpożyczona rolnikom, ponieważ kasom nie wolno udzielać pożyczek nierolnikom. Stopa procentowa wynosiła w kredycie osobistym: w jednej kasie 4½%, w 36: 5% — w 1 kasie 5¼% — w 21 kasach 5½ — w jednej 5¾ — w 20 kasach 6% — w jednej nawet 6½. W kredycie hipotecznym zaś: w 17 kasach 4½ — w 50: 5% — w 10: 5½%.

W stowarzyszeniach zaliczkowych (zaloznych) „trudno ściśle orzec, ile z udzielanego przez nie kredytu wypada na kredyt rolniczy“. Wobec tego jednak, że większość członków należy do stanu rolniczego — a nawet i w praskich stow. zaliczkowych rolnicy dość silnie są reprezentowani, można słusznie wnosić, że kredyt rolniczy tworzy tu największą część udzielonego wogóle kredytu. Statystyka za r. 1895 wykazuje 298 stowarz. zaliczkowych czeskich, z 173.829 członkami i z 15 milionami własnych pieniędzy, z czego więcej niż połowa, bo 9 mil. wypada na fundusze rezerwowe Obcych kapitałów jest 139¼ mil. zł. z czego 135 mil wkładek oszczędności a 4½ mil. pożyczek od innych zakładów. W r. 1895 udzieliły stow. kredytów w wysokości 99,931.878 zł.

W ostatnich trzech latach ożywił się nieco ruch ku zakładaniu kas raiffeisenowskich. W r. 1894 założono ich 11 — w r. 1895: 17 — w r. 1896: 27 kas. Do końca 1896 było w rejestrze stowarzyszeń zapisanych 61 kas.

Ciekawe jest zapatrywanie tego znawcy na stosunek kas raiffeisenowskich do „zaloznych“.

„Gdy kasy te dopiero w stadyum początkowem się znajdują, a prócz tego jeszcze doznają w swym

rozwoju przeszkody w dawniej istniejących mieszczańskich i rolniczych kasach zaliczkowych — skoro kapitał zwykle w silniejszych zakładach się jednoczy — nie byłoby na miejscu teraz obszerniej o nich mówić — należy bowiem wyczekiwać, jak się one z biegiem czasu rozwiną.

„Nie można wątpić, że przy ostrożnej a gorliwej gospodarce rozwiną się one pomyślnie, zwłaszcza jeżeli nie będą się opuszczać na obcą pomoc.

„Tam, gdzie kasom raiffeisenowskim nie stawia przeszkód konkurencya starszych kas zaliczkowych, będą się one rozwijać tak, jak kasy zaliczkowe, tam zaś gdzie już istnieją starsze kasy pożyczkowe, zawsze jeszcze dla kas raiffeisenowskich zostaje wolne szerokie pole pracy zwłaszcza, jeżeli do istniejącej organizacyi kredytowej jako nowe ogniwo się przyłączą, a zbierać będą mały kapitał, dotąd bezużytecznie leżący, ażeby go częścią użyć na udzielanie drobnych pożyczek, czem większe kasy zaliczkowe nie chętnie się zajmują, częścią zaś swoje zwyżki składać w większych stow. zaliczkowych, które im za to potrzebny kredyt mogą ofiarować.

„Główny jednak cel kas raiffeisenowskich musi leżeć w ich działalności, jako stowarzyszenia do zakupna przedmiotów potrzeb rolników“.

* * *

Dobiegliśmy do końca naszego sprawozdania. Z wyjątkiem Śląska i Galicyi przesunęły nam się kolejno przed oczyma, wszystkie prowincye austryackie z ich organizacyą kredytu dla małego rolnika, z całą różnorodnością tej organizacyi. Streśćmyż pokrótce wrażenie, jakieśmy ztąd odnieśli:

W organizacyi tej dotąd jeszcze stowarzyszenia zaliczkowe systemu Schultzego pierwszorzędną rolę odgrywają — oczywiście, o ile nie idzie o długoterminowy kredyt hipoteczny włościański, zaspakajany przeważnie przez Kasy oszczędności i Banki krajowe.

W rozwoju tym zaszła ta bardzo charakterystyczna okoliczność, że w słowiańskich prowincyach Austryi, stowarzyszenia zaliczkowe o wiele intensywniej działają w kierunku osobistego kredytu włościańskiego krótkoterminowego i kilkoletniego zahipotekowanego, aniżeli w krajach niemiecko-austryackich a zwłaszcza alpejskich. Stowarzyszenia zaliczkowe słowiańskie mają znacznie więcej członków włościańskich, aniżeli niemieckie — o wiele więcej starały się zastosować do potrzeb rolników. Galicya — jak wiadomo — nie czyni tu wyjątku. Przeciwnie, jest prawdopodobnem, że pod tym względem kroczy ona stosunkowo na czele.

Ztąd też stało się, że kasy raiffeisenowskie w słowiańskich krajach dotąd bardzo mało się rozwinęły, podczas gdy rozwój ich w prowincyach niemieckich jest dotąd bardzo szybki i pomyślny. Obecnie rozwija się ten ruch w kierunku kas raiffeisenowskich i w krajach słowiańskich. Sejmy, z początku oporne, zaczęły się tem coraz żywiej zajmować, przeznaczając wcale poważne kwoty na wprowadzenie w ruch tych kas.

Nie ulega dla nas żadnej wątpliwości, że kasy raiffeisenowskie obok stowarzyszeń zaliczkowych dobrze istnieć i rozwijać się mogą. Jako instytucye lokalne zawsze one tylko mniejszemi kwotami obracać będą i mniejszych udzielać kredytów. Stowarzyszeniom zaliczkowym, operującym w miastach i miasteczkach, przeszkadza nieco konieczne umieszczenie ich w pewnych, chociażby małych ogniskach, do których włościanin nie zawsze ma łatwy i częsty przystęp. Mimo to lepsza ekonomicznie część włościan zawsze w stow. zaliczkowych potrzeby kredytu swego zaspokoić może. Zasadnicze odrzucenie kredytu wekslowego, jako dla włościan nieużytecznego a raczej jak mówią szkodliwego, nie wydaje nam się słusznem — byle naturalnie dyrekcye stowarzyszeń z tym instrumentem, który mógłby być niebezpiecznym, obchodziły się z konieczną ostrożnością. Obok stowarzyszeń kasy raiffeisenowskie bardzo dobrze istnieć i rozwijać się mogą — i działalność swoją rozciągać z czasem na inne działy ekonomicznego życia włościan, jak zakupno potrzebnych dla rolnika przedmiotów i sprzedaż jego produktów. Mogą one nawet stowarzyszeniom oddać pewne usługi przez to, że będą w nich lokować swoje zbyteczne fundusze, których nieraz w tych kasach gromadzi się więcej niż potrzeba.

Zrobiono to doświadczenie zwłaszcza w krajach alpejskich, gdzie wśród włościan kryły się po skrzyniach oszczędności, które do kasy zamiejscowej nie miały zaufania a zwróciły się chętnie do lokalnej, przez miejscowych zarządzanej kasy. Tych oszczędności znalazło się więcej, niż można było przypuszczać. Wpłynęły one szybko do kas raiffeisenowskich, które często chorują na zbytek gotówki i trudność lokacyi, zwłaszcza przy wielkiej ostrożności w udzielaniu pożyczek.

Stowarzyszenia zaliczkowe — powiatowe kasy oszczędności o ile dobrze są zarządzane — i kasy raiffeisenowskie — wyczerpywałyby całkowicie potrzebę kredytu osobistego ludności rolniczej.

Ale prawie we wszystkich sprawozdaniach, które streściliśmy, powtarza się skarga na zbyt wysoką stopę procentową tego kredytu — przyczem referenci silą się na wyszukanie przyczyn tego objawu. Najczęściej zaś podają jako przyczynę tę okoliczność, iż wszystkie te instytucye, chcąc sobie zapewnić dosta-

teczny obcy kapitał, do czego najwygodniejszą formą jest wkładka oszczędności, starają się ściągnąć do siebie te wkładki wysoką stopą procentową, konkurują pod tym względem z sąsiedniemi kasami oszczędności — a płacąc wysoki procent od wkładek muszą też i wysoki pobierać od pożyczek. Inni referenci skarżą się na objawiającą się dążność do wysokich dywidend w Towarzystwach zaliczkowych. Jest w tem niezawodnie wiele racyi — ale nie cała racya. Można lokalnie działać na obniżenie stopy procentowej, poskramiać tendencyę do wysokich dywidend i w ten sposób złagodzić zbyt jaskrawe wypadki wysokich procentów od pożyczek. Ale tem się choroby radykalnie nie wyleczy, bo powód jej leży głębiej i dalej — w stosunkach państwowych i krajowych. Austrya jest w ogóle państwem wysokiej stopy procentowej — bo mimo wszelkich pozorów stopień jej rozwoju ekonomicznego, jej kapitałowe bogactwo nie może iść w porównanie ze stosunkami zachodniemi. Nie pomogą nic najpiękniejsze frazesy o tem, iż rolnikowi potrzebny jest tani, jak najtańszy kredyt, że drogi kredyt go rujnuje, a rolnik przecież jest tym fundamentem, na którym się budowa społeczna opiera. I żeby najoczywiściej udowodnić, że rolnik nie może, nie powinien płacić więcej niż 3% — to póki Bank austro-węgierski, ten „regulator" obrotów pieniężnych, ten uprzywilejowany posiadacz prasy do drukowania bankocetli, bierze od eskontu 4% — póki renta papierowa czteroprocentowa stoi tylko 1 zł. nad pari — i póki galicyjskie 4%-we listy zastawne gwarantowane, nie mogą się doczekać kursu sto za sto — póty wszystko co się mówi o trzy- a nawet i czteroprocentowym kredycie dla małego rolnika, należy do poezyi ale nie do ekonomii.

Niech ekonomiczna i finansowa polityka zrobi wszystko, co do niej należy, ażeby dźwignąć ekonomiczny rozwój krajów, w skład państwa wchodzących, zamiast, jak dotąd, rozwój ten utrudniać — a gdy skutkiem tego nastąpi z czasem podniesienie kursu rent, obniżenie bankowej stopy procentowej — wtedy ruch ten będzie musiał udzielić się wszystkim, nawet najmniejszym instytucyom lokalnym. Nie uwalnia to tych instytucyj od zrobienia w tym kierunku wszystkiego, co leży w granicach możności — ale nie łudźmy się: granice te są niestety w Austryi bardzo ciasne.

Moralność ekonomiczna.

Każda dziedzina stosunków ludzkich wytwarza pewne normy etyczne, które stają się podwaliną praw najprzód zwyczajowych, potem kodyfikowanych. Normy takie stanowią wyraz tego ducha społecznego, który z postępem cywilizacyi przenika każdą czynność ludzką i staje się podstawą do pracy w kierunku dobra ogólnego. Stąd wszelkie uchylanie się od norm takich działa zazwyczaj na niekorzyść społeczną, za wyjątkiem tych wypadków, gdzie idzie o jakąś daleko sięgającą reformę, która przekształcić ma dotychczasowe pojęcia i na ich miejsce stworzyć coś nowego, zupełnie innego. Ale z wyjątkami tymi ma się do czynienia rzadko, natomiast dość często spostrzegać się dają takie odstępstwa od norm etycznych, które w skutkach swoich są szkodliwe.

I dziedzina stosunków ekonomicznych wytworzyła także pewne normy natury czysto moralnej. Przy ciągłym rozwoju gospodarstwa, które dawno wydobyło się z powijaków, stając się narodowem i międzynarodowem, przy ciągłem rozgałęzianiu się stosunków ludzkich, które daleko wybiegają poza granice interesu jednostki, wytworzyć się musiały pewne typowe formy prowadzenia i załatwiania czynności, powstać musiała pewna moralność ekonomiczna, że ją tak nazwiemy, która, opierając się na wzajemnej wierze i zaufaniu wytwórcy, pośrednika i konsumenta, zabezpiecza prawidłowy tok wymiany nawet tam, gdzie ustawa na straży nie stoi. Zwłaszcza z rozwojem stosunków kredytowych, moralność taka zdobyła sobie szerokie uznanie i stała się koniecznym, niezbędnym warunkiem obrotu. Z jej osłabieniem lub zanikiem musiałby osłabić się ogromnie i powikłać cały potężny dzisiaj ruch ekonomiczny.

Pierwszym i nieodzownym postulatem tej moralności ekonomicznej jest niewątpliwie punktualność w dotrzymywaniu przyjętych zobowiązań. Zasadnicze jej znaczenie jest aż nadto jasne, aby na tem miejscu potrzeba je było omawiać. Sądzimy, że każdy, kto miał lub ma do czynienia z przemysłem i handlem, doskonale zna jej wartość. Niestety jednak, w naszem specyalnie społeczeństwie, musimy dość często notować znamienne nieraz fakty, świadczące o bardzo słabem poczuciu tej wartości.

Nie jesteśmy punktualni, ale niepunktualność nasza nie stanowi, jak sądzą, wady narodowej, wrodzonej i zakorzenionej bardzo głęboko. Wynika ona po największej części z braku ogólnego wyrobienia ekonomicznego. Stąd zdaje nam się, że stosunkowo łatwo da się ona usunąć przez pracę w odpowiednim kierunku, przez wyrabianie się ekonomiczne, przez dążenie do tego, ażeby punktualność stała się nawyknieniem, a przestrzeganie jej potrzebą, której nie można nie uczynić zadość.

Anglicy i niemcy mogą i powinni nam w tym względzie za wzór służyć, a być może, że z czasem im dorównamy.

Czynnikami, powołanymi do krzewienia moralności ekonomicznej wogóle, szczególniej zaś do wyrabiania

Rachunki stowarzyszeń zaliczkowych
za miesiąc sierpień 1898.

Miejscowość i firma *)	Stan bierny							Kapitał obrotowy	Stan czynny			
	Udziały	fundusz rezerwowy	Wkładki	Pożyczki zaciągnięte	Saldo rachunku Banku kraj.	Saldo odsetek	Reszta pozycyi stanu biernego		Pożyczki udzielone	Koszta założenia ruchom. i admin.	Reszta pozycyi stanu czynnego	Gotówka
	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.
Bełz Tow. zalicz.	17675	8046	38569	11567	—	45	31	75933	55922	875	18775	36
Biała Tow. kredyt. i oszczęd.	27072	3148	68214	45441	—	3098	2214	149186	141703	2648	4238	50
Biecz Tow. wzaj. kredytu	20873	341	76702	16143	2690	2078	3207	122034	106841	522	13804	86
Bircza Tow. zalicz.	21775	7249	36001	58035	—	—	1479	124539	116472	1646	5886	53
Bochnia Tow. zal.	22920	2803	52124	1520	—	3078	1103	83549	75724	1836	4017	197
Bołszowce Kasa zal. „Nadz.“	11637	3011	19437	9020	—	1770	2002	46878	40619	1367	4230	66
Bołszowce Bank zal.	16924	3418	25328	16345	—	1779	142	63937	54262	1607	7896	17
Brzesko Tow. zal.	60273	21280	162774	3600	—	10448	24746	283122	241688	2832	37237	136
Brzostek Tow. zal.	6085	1102	20645	12975	—	1372	—	42179	40575	900	129	57
Cieszanów Tow zal.	13570	5750	57670	20700	1117	—	350	99157	80384	1891	15227	165
Czortków Tow. zal.	28762	3872	138516	—	—	5248	1021	177418	135445	1427	35361	518
Dąbrowa Tow. zal	83808	29283	245442	26757	—	8108	7662	401060	360941	4094	31658	436
Dębica Tow. wzaj. kredytu	53878	12638	303751	16500	845	19072	5092	411775	389390	3664	12449	627
Dobczyce St. poż. i oszcz. „Wz. p.“	7629	1821	12781	14250	—	—	—	36481	32275	1217	2801	18
Drohobycz T. zal.	50462	15880	220242	16900	—	8575	510	312569	297577	4464	6901	3627
Dobromil Tow. zal.	36891	6770	49616	6100	794	4154	1194	105518	97569	1486	5701	761
Dubiecko Tow. zal.	18969	3569	39903	25107	—	2658	116	90323	83998	1817	3777	731
Dukla Tow. zalicz	26450	4607	103578	11048	383	1907	629	148601	138085	3118	6385	101
Dynów Tow. zal.	15663	2818	97759	9141	—	1841	1268	128491	118097	1501	8876	17
Frysztak Tow. zal.	2220	121	17233	—	—	388	—	19962	18529	336	—	109
Frysztat Bank rol.	13052	1606	98242	9582	—	2329	2663	127473	115607	1312	10497	657
Gawłuszowice T. z.	179	75	10889	—	—	—	22	11165	11033	93	—	39
Gliniany Tow. zal.	13388	20196	129728	42534	2633	7158	881	246517	218286	3859	24236	136
Głogów Pow. T. zal	41363	14597	229760	22200	—	4835	625	313381	295661	1915	13560	224
Gorlice Tow. zal.	113053	41317	525785	386139	—	29582	8692	1104567	1017087	7995	74813	467
Grybów Tow. zal.	34788	16882	215513	14900	—	1170	—	283253	269262	1514	7733	4744
Jaryczów Nowy Kasa zal. „N.“	5573	1480	1205	9285	—	761	335	18638	16264	515	1806	54
Jasło Tow. zalicz.	64991	30925	325622	81544	2260	11543	71541	588425	482791	5774	99544	336
Jaworów Tow. zal.	41186	10827	129878	53160	2221	1975	—	239247	209777	4492	21580	3399
Jordanów St. poż. „Praca i oszcz.“	22930	10922	77934	—	—	5845	118	117749	104649	1326	11141	633
Husiatyn Pow. T. z.	14364	2759	69998	8849	630	4129	161	100890	92157	1790	3937	3006
Kałusz Tow. zal.	23721	7882	55937	14650	—	—	940	103131	86334	1483	13856	1457
Kalwarya zebrz. T. oszcz. i poż.	13818	861	62349	10900	—	5473	977	94379	91128	1140	966	1146
Kamionka strum. Pow. T. zal.	23076	10438	104822	—	—	3737	6791	148864	134493	1754	11987	530
Kolbuszowa T. z. „Szcz. Boże“	28337	13033	89026	23700	—	4947	6378	165421	156908	1250	6080	1182
Komarno Tow. zal.	32996	11402	89220	31830	—	5639	1612	172699	132734	2875	36743	347
Kraków Tow. kred. ręk. i przem.	56632	17043	47336	3100	—	18307	2270	570687	531643	6368	29820	2857
Kraków Bank chrześcijański	4481	394	11859	5091	—	754	—	22578	21921	555	5	97
Kraków Tow. zal.	104412	22215	374949	151004	—	25935	2749	683264	606177	8173	35380	33534
Krynica St. p. i osz „Wz. pomoc“	17942	3206	81965	24970	—	870	56	124209	117590	2021	1558	3040
Kulików Kasa zal. „Nadzieja“	10451	2516	10840	23850	—	—	1274	48931	42849	1686	3447	949
Lisko Tow. zalicz.	50828	2846	339881	86317	—	14091	42	505005	475542	4814	24205	445
Lubaczów St. zal.	15974	2636	49407	18117	195	1575	—	87905	83061	1143	1824	1877
Lubaczów Tow. kred. miejskie	50619	10310	47067	19105	—	—	603	127704	122450	3465	1731	57
Lwów Bank zalicz.	178909	50920	706325	760129	—	38149	18	1734451	1501006	16562	186305	30577
„ Związek kredytowy	31126	3313	10874	118188	49	1963	879	166391	157863	1449	5847	912
„ T. z. urzęd. poczt.	38101	5105	25823	54000	85	2990	172	126275	115275	2028	867	8105
„ Tow wzaj. kredytu	70506	7235	64339	51645	—	3717	—	197442	187850	3436	4757	1400
„ Pow. Tow. zal.	15541	4098	70765	16350	—	—	—	106754	92335	918	12200	1301
Maków St. poż. „Wzaj. pom.“	65569	23479	174886	—	—	10257	381	274572	195499	3753	73740	1580
Mielec Tow. zal.	18377	1624	128852	8700	1277	750	2345	161925	155655	1549	964	3757
Mikołajów Kasa zal. „Nadzieja“	4424	1175	1361	14355	—	261	382	21958	20244	484	1036	194
Milówka St. oszcz. i poż. „Opat.“	16882	5675	39823	16840	80	83	424	79807	60067	168	17559	2013
Mościska Tow. zal.	34315	13311	96041	26425	—	—	1428	171520	151882	3208	14447	1983
Nadwórna Kasa zal.	32529	3306	57057	46950	1929	1053	—	142824	128108	1406	13118	192
Nisko Pow. Kasa zal. i oszcz.	4293	893	6861	3000		606	—	15653	13719	450	9	1475
Nowy Sącz K. zal.	61280	26647	281963	17500	1283	11085	2586	402345	380240	2450	14958	4697
Obertyn Kasa zal. i oszczędn.	6027	1632	14960	7946	—	2034	555	33154	30471	2058	453	172
Oświęcim Tow. oszczęd. i poż.	97085	29128	344776	14055	—	23605	—	508649	472434	1948	27716	6551
Pilzno Stow. oszczęd i poż	12728	1207	112369	14184	—	3392	2321	146201	142293	2134	1604	170
Podgórze St. p i o. „Wz. p.“	72092	26692	444909	66997	—	13980	3010	627680	610155	4859	2032	10634
Podhajce Tow. zal.	27490	5590	61282	13833	1520	5265	275	115256	109210	1431	2101	2513
Przemyśl K. zal. rzem. i rol.	111530	64730	284707	83573	—	11925	11607	568072	496263	6627	53036	12146
Radomyśl Stow. oszcz. i poż.	6842	3490	27305	13789	—	1041	8	52475	4789	891	2545	1229
Radymno Kasa zal	14011	2898	23103	19630	—	1845	2158	63945	56530	1035	3918	2462
Radziechów T. zal.	56374	17532	155697	12000	4857	6216	3924	256601	239683	3112	12279	1527
Rawa ruska Pow. K. zal. i oszcz.	10151	2122	46423	9320	1728	2323	2490	74557	67067	834	4708	2018
Rozdół Tow. zal.	4215	1079	4708	12234	—	16	278	22530	20772	878	630	249
Rudki Tow. zal.	20504	7168	78872	20000	6131	558	269	128502	115970	1836	8363	2333
Rudnik Kasa zal. i oszczęd.	8807	533	49250	—	—	1636	305	60532	55585	279	536	4131
Rymanów Tow. zal.	18938	14278	232123	45074	—	6066	145	316675	293584	2546	19382	1163
Sambor K. z. rękodz. i roln	9186	3140	35408	28353	—	875	616	77579	55929	21009	252	389
Sieniawa Tow. zal.	18933	16555	43584	—	—	3324	3823	86218	75570	1362	7332	1954
Skałat Tow. zal. i kredytowe	51714	14947	46674	95645	—	4846	756	214582	191458	127	17456	5540
Skawina Tow. poż. i oszczędn.	873[illegible]	1537	29393	40333		2039	225	52057	50490	285	530	752
Sokal Tow. zalicz.	21549	17945	162186	22082	—	4775	—	228838	174488	2631	49153	2566
Stanisławów Bank zaliczkowy	62459	10289	99230	134123	7685	8991	17390	340167	259902	4503	64054	11708
„ Bank mieszcz.	96691	24723	322399	120459	—	18178	1589	584039	553202	7036	8747	15052
Strusów Kasa oszczęd. i poż	14845	2053	43691	12377	—	2591	79	75676	71625	2333	56	1662
Stryj Tow. zalicz	42834	10776	92972	—	3487	7966	5791	163826	138593	7701	15502	2030
Szczerzec T. K. zal.	9659	1792	14457	14219	—	—	78	40205	38001	479	1247	478
Tarnobrzeg T. zal.	12166	10090	84213	30000	2661	4431	1546	145107	135111	919	3744	5332
Tłumacz St. kredyt. „Oszczędn.“	29030	8806	88843	22937	1112	3515	—	154243	140392	2895	8994	1961
Turka Pow. T. zal.	15036	1844	61163	18952	1146	1871	—	100012	94322	2293	1207	2190
Tyśmienica Kasa zal. „Wiara“	14817	5292	55534	9500	—	496	672	86312	82847	1097	2289	79
Tyśmienica T. kuśn. i białoskór.	1241	1823	—	10100	—	195	—	13359	—	7856	5502	—
Ulanów Tow. zal.	4540	581	6873	12007	—	1176	—	25177	23276	727	853	320
Ustrzyki dolne Tow. zalicz.	7647	1837	25142	25627	—	1687	129	62069	59520	716	1559	274
Zakopane Tow. zal.	8756	2114	69351	22982	—	3915	—	107119	106126	643	21	329
Zbaraż Tow. zal.	28314	16077	58540	20500	782	3620	6270	134103	124474	1814	7454	362
Złoczów Tow. zal.	98406*)	—	200969	—	—	8462	4808	312646	274935	3460	32687	1564
Złoczów Kasa zal.	14049	5787	34530	16994	—	61	203	71624	66362	2264	1157	1842
Żmigród Tow. zal.	4440	674	12608	10156	—	156	520	29153	27256	1087	218	593
Żółkiew Kasa zal. i oszczędn.	27511	23153	18994	76750	2272	—	2125	150806	131758	4283	11108	3656
Żydaczów Pow. K. zal. i oszcz.	6911	2990	90819	6922	417	910	796	109766	104044	1630	349	3742

*) Tylko wykazy nadesłane przed 10. każdego miesiąca znajdą w tabeli pomieszczenie.

*) Pozycya ta obejmuje udziały i fundusz rezerwowy.

w społeczeństwie punktualności, są między innymi także i nasze stowarzyszenia zaliczkowe, jako oparte na samopomocy i mające *par excellence* charakter zbiorowych, społecznych instytucyj. Czy wszystkie jednak zdają sobie z tego sprawę? Otóż, co do tego pozwalamy sobie wątpić.

Wprawdzie od szeregu lat nawołujemy, ażeby każde stowarzyszenie za zasadę przyjęło przyzwyczajanie dłużnika do punktualności — dotychczas jednak nawoływania nasze bardzo słaby odnosiły skutek. Protokoły z przeprowadzanych przez Związek lustracyj wykazują w $^3/_4$ stowarzyszeń znaczne zaległości. Zaległości te stanowią powszechnie najsłabszą stronę gospodarki, a pobłażliwość w ich ściąganiu w niektórych stowarzyszeniach posuniętą jest tak daleko, że bez wyraźnej szkody już nie tylko dla instytucyi, ale dla ogółu — dalej tolerowaną być nie może.

Dłużnik, traktowany pobłażliwie, zalega z jedną, drugą, trzecią i t. d. ratą, wikła się w uciążliwe, jak dla włościan bardzo nawet uciążliwe, odsetki zwłoki, wskutek czego niejeden ze stanu obdłużenia nigdy nie wychodzi. Wszystko to demoralizuje go ekonomicznie, a rujnuje materyalnie.

Mylnie też rozumują ci z dyrektorów stowarzyszeń, którzy sądzą, że pobłażliwość ma uzasadnienie w szczytnej idei „miłości bliźniego“, że zasługują na nią zwłaszcza chłopi, ku którym się ich sympatye skłaniają, że przez pobłażliwość taką przykładają się oni do wzniosłej pracy nad podźwignięciem ludu z niedoli ekonomicznej. Nigdy. Włościanin tą drogą nie zyskuje nic, a traci bardzo wiele — traci, jako człowiek, jako obywatel i jako gospodarz.

Nie pobłażać, ale energicznie ściągać potrzeba raty, nie dopuszczać do odsetek zwłoki, — ale przyzwyczajać do punktualności, ale starać się słowem rozumnem i przykładem na każdym kroku wyświetlić jej doniosłość, nie osłabiać w ludzie poczucia oddania co komu należy, ale je potęgować trzeba. Każdy dłużnik powinien wiedzieć o tem, że m u s i być punktualnym w uiszczaniu swych zobowiązań, gdyż inaczej — grozi mu sekwestr, i to nie jako coś urojonego, ale jako smutny fakt, będący wypływem koniecznego zastosowania prawa.

Tylko tą drogą da się usunąć ów stan, który dzisiaj ogromnie utrudnia prawidłowy rozwój wielu stowarzyszeń.

Bo i cóż widzimy? Z jednej strony — stowarzyszenia, w których zaległości ciągną się od lat wielu, w których odsetki zaległe narastają do sum takich, że przy niejednej pożyczce dorównały już lub przewyższają nawet kapitał dłużny, odsetki, które w kwotach po kilka, a nieraz i więcej tysięcy zł. wprowadzane są do bilansu, jako pozycye stanu czynnego, widzimy dalej pogmatwanie i brak nawet dokładnego wykazu pożyczek zaległych i spraw procesowych, bo istotnie wszystko to tworzy nieraz taki labirynt, że trudno się w nim zoryentować. Z drugiej zaś strony — mamy zadłużonych włościan, którym dług ciągle narasta, a których byt materyalny przez udzielenie im pożyczki nic a nic się nie polepszył, przeciwnie, gospodarstwo coraz mniejszą wartość dodatnią posiada, a właściciel jego brnie w drobne długi żydowskie dla opłacenia odsetek i powoli zabija się materyalnie.

A wobec tego gdzież tu jest ów pożytek, działalność obywatelska i pomoc Towarzystwa zaliczkowego? Albo znika ona bez śladu, albo ją tylko w ujemnym kierunku odszukać można, bo zamiast ochronić chłopa przed lichwą, Towarzystwo przez pobłażliwość swoją i l i t y l k o p r z e z n i ą, obarczyło go odsetkami od pożyczki zaległej i popchnęło w sieć „pająków“ wiejskich i małomiasteczkowych, z której się rzadko kiedy wydobyć zdoła.

A taka działalność nie może pretendować przecież do miana moralnej!

Jeżeli się zaś głosi zasadę pobłażliwości, to trzeba już być w niej konsekwentnym do samego końca, to znaczy pokryć dług z własnej kieszeni. Tylko w tym wypadku, pobłażliwość, posunięta do ostatniej swojej granicy, znajdzie uzasadnienie.

Że jednak żaden z Dyrektorów stosować tego w praktyce nie zechce, przeto sądzimy, że daleko korzystniej i łatwiej dla nich samych będzie otrząsnąć się z dotychczasowej słabości, a z całą energią wziąć się do pracy we wskazanym przez nas kierunku.

Przyzwyczajanie dłużnika do punktualności i energiczne ściąganie zaległych rat pożyczkowych powinno się stać zasadą, przyjętą przez wszystkie nasze stowarzyszenia i przestrzeganą bardzo ściśle, a w ten sposób będą one postępowały istotnie w myśl wymagań etyki ekonomicznej i przyczynią się do jej ugruntowania w społeczeństwie.

A przedewszystkiem, nie poprzestając na zaleceniach naszych sprawozdań lustracyjnych, wołamy i na tem miejscu o p u n k t u a l n o ś ć. *Z. D.*

Bank rolniczy we Frysztacie

na Śląsku austryackim.

W trudnych nader warunkach dla instytucyj polskich na Śląsku, a szczególniej może dla stowarzyszeń samopomocy polskiej ludności, powstała w roku 1894 w mieście powiatowem Frysztacie myśl stworzenia samodzielnego stowarzyszenia pożyczkowego. Gdy istniało już od r. 1873 w Cieszynie wzorowo prowadzone i dzięki

temu bardzo pomyślnie rozwijające się Towarzystwo oszczędności i zaliczek, posiadające we Frysztacie bardzo dobrze prowadzoną filię, myśl zawiązania nowego stowarzyszenia, powstająca nie z inicyatywy poważnego i cieszącego się uznaniem i szerokiem zaufaniem Towarzystwa Cieszyńskiego, musiała zrodzić obawę, że nie jest ona wynikiem istotnej potrzeby, że rodzą ją może nieporozumienia, niesnaski osobiste, dążenia konkurencyjne.

Związek stowarzyszeń z powodu takich obaw czynił zabiegi, starał się odwieść inicyatorów od zamiaru może nazbyt ryzykownego, nie trwałego. Gdy zabiegi te nie odwiodły i nie przekonały inicyatorów, gdy na czele założycieli stanęła osobistość, na poważnem będąca stanowisku i bezwątpienia dająca zupełną gwarancyę moralną i materyalną trwałości swych dzieł i zupełnej rozwagi czynów, to Bank zaliczkowy we Frysztacie, stawiający pierwsze kroki w r. 1895 bardzo śmiało i pomyślnie, został do Związku stowarzyszeń przyjęty.

Pierwszą lustracyę Banku frysztackiego przeprowadził w maju 1895 r. delegat Związku, p. J. Maykowski, dyrektor Towarzystwa oszczędności i pożyczek w Oświęcimiu. Sprawozdanie z lustracyi było zupełnie niemal dla gospodarki Banku pochlebnem, wszakże poruszało jeszcze wątpliwość co do racyi bytu samoistnego stowarzyszenia obok filii Towarzystwa cieszyńskiego.

Drugą lustracyę w lutym 1896 r. przeprowadził podpisany lustrator związkowy i w sprawozdaniu stwierdził już znaczny rozwój Banku zaliczkowego we Frysztacie, staranną i poprawną gospodarkę. W tymże roku 1896 Bank zaliczkowy zmienił firmę na Bank rolniczy, jako popularniejszą, dogadzając tem życzeniu swych członków przeważnie, prawie wyłącznie rolników.

Następna lustracya, przeprowadzona w marcu roku bieżącego, stwierdziła jeszcze raz stały, poprawny rozwój gospodarki stowarzyszenia, wytykając już wreszcie po raz drugi znacznie powolniejszy wzrost kapitałów własnych, niż obcych we wkładkach, wytykając niebezpieczeństwo, również po raz drugi, szczególnie wysokich wkładek jednej osoby, co stawia instytucyę w znacznej zależności od interesów osobistych. Niebezpieczeństwo to zmniejszała, łagodziła ta okoliczność, że te właśnie wysokie wkładki pochodziły od twórcy i protektora instytucyi. Nie można było na prawdę sądzić, by te właśnie wkładki stanęły w poprzek drogi rozwoju Banku. Gospodarka ogólna zawsze była zupełnie poprawną.

Obok jednak stałego wzrostu instytucyi przez cały czas jej istnienia od początku ujawniały się nieporozumienia, niesnaski uboczne, osobiste. Te obecnie doprowadziły instytucyę do przesilenia, wywołując przez rozgoryczenie jednostek wypowiadanie wkładek. Związek stowarzyszeń z obowiązku swego pomagania stowarzyszeniom związkowym i w przekonaniu, że uspokojenie przy dobrej woli nie będzie nawet zbyt trudnem, pospieszył z doraźną, choć drobną, pomocą, wysyłając zarazem ponownie lustratora na miejsce.

Lustracya, przeprowadzona w dniach 10. i 11. b. m., wykazała stan instytucyi następujący:

Bilans surowy z dnia 11. września 1898

Stan czynny:

Pożyczki	113.827	zł.	50	ct.
Koszta administracyi . .	820	"	40	"
Koszta założenia . .	564	"	60	"
Lokacye	500	"	—	"
Nieruchomości . . .	7.800	"	—	"
Kasa	4·644	"	$48^1/_2$	"
Razem .	128.156	zł.	$98^1/_2$	ct.

Stan bierny:

Udziały	13.131	zł.	69	ct.
Fundusz rezerwowy . .	936	"	56	"
Fundusz strat . . .	707	"	03	"
Wkładki oszczędności .	100.797	"	$06^1/_2$	"
Długi	9.443	"	72	"
Odsetki	2.842	"	$58^1/_2$	"
Inne rachunki . . .	298	"	$33^1/_2$	"
Razem .	128.156	zł.	$98^1/_2$	ct.

Członków Bank liczy około 500. — Na cztery lata działalności cyfry te są bardzo wymownym dowodem żywotności stowarzyszenia, zupełnie dostatecznie usprawiedliwiają racyę jego bytu samoistnego, potrzebnego dziś 500 jego członkom, a nieograniczona poręka tak poważnej cyfry członków, przeważnie zamożnych rolników daje wkładkom zupełną pewność. Tylko nierozumny popłoch, lub nieprzypuszczalna w danym razie zła wola mogłyby bądź co bądź byt Banku zachwiać.

Wspomniane nieporozumienia spowodowały w roku bieżącym stałe zmniejszanie się wkładek. Zadaniu terminowej wypłaty Bank rolniczy uczynił zadość: w miesiącu lipcu wypłacił wkładek 4.686 zł. — przy wpływie tylko 288 zł. — w mies. sierpniu wypłacił 4.375 zł. — przy wpływie 877 zł. Wypowiedziane na wrzesień 13.000 zł. mają terminową wypłatę zabezpieczoną.

Obecnie uspokojenie zdaje się już nastąpiło, należne słusznie Bankowi zaufanie finansowe powróciło. Nauka, przykra bardzo, jaką Bank przeszedł, powinna mu posłużyć na przyszłość za wskazówkę, jak starannie instytucya finansowa powinna unikać wszelkich zatargów osobistych, nadmiernego wpływu jednostek, ich przewagi i zależności od nich. Od instytucyi, mającej zadania ekonomiczne, jak najdalej należy odsunąć wszelką politykę, wszelką walkę osób, gdyż ona dla swych doniosłych zadań wymaga spokoju trwałego i zaufania.

Bank rolniczy we Frysztacie, osiągnąwszy uspokojenie, może rozwijać się z pożytkiem dla swych człon-

ków i okolicy, a jako instytucya samodzielna polska powinien zgrupować w sobie najlepsze siły miejscowe polskie i odzyskać łatwo sympatyę i poparcie polskiego ogółu.

Ignacy Domagalski.

Ruch stowarzyszeń.

Subskrypcya na „Akcyjny Bank związkowy stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych we Lwowie".

W dalszym ciągu do dnia 22. b. m. subskrybowały:

A) Następujące stowarzyszenia:

	sztuk akcyi		koron
54. Chodorów „Tow. zaliczkowe" . .	1	na	400.
55. Dobczyce „Stow. pożyczk. i oszcz. „Wzaj. pomoc"	1	„	400.
56. Dobromil „Tow. zaliczkowe" . .	5	„	2.000.
57. Frysztak „Tow. zaliczkowe" . .	1	„	400.
58. Grybów „Towarzystwo zaliczkowe"	15	„	6.000.
59. Husiatyn „Powiat. Tow. zalicz." .	5	„	2.000.
60. Lwów „Powiat. Tow. zalicz." . .	5	„	2.000.
61. Lwów „Tow. wzaj. kredytu" . .	5	„	2.000.
62. Lwów „Tow. zalicz. urzędn. i sług galic. dróg żelaznych"	5	„	2.000.
63. Monasterzyska „Tow. zaliczkowe" .	5	„	2.000.
64. Mościska „Tow. zaliczkowe" . .	20	„	8.000.
65. Pilzno „Stow. oszczędn. i poż." .	2	„	800.
66. Przemyśl „Przemyska Kasa zalicz. rzemieśln. i rolników"	50	„	20.000.
67. Sambor „Samborska Kasa zal." .	2	„	800.
68. Sędziszów „Tow. wzaj. kredytu" .	10	„	4.000.
69. Świątniki górne „Spółka ślusarska"	1	„	400.
70. Szczerzec „Tow. Kasy zaliczkowej"	3	„	1.200.
71. Zbaraż „Tow. zaliczkowe" . . .	10	„	4.000.

Dodatkowo do poprzednio wykazanych subskrybowało „Tow. zaliczkowe" w Kałuszu 5 akcyj na 2.000 koron.

Razem z poprzedniemi 778 akcyj na 311.200 koron.

B) Osoby prywatne:

Jak poprzednio: 51 akcyj na 20.400 koron.

Wydział Związku uprasza te Towarzystwa, które dotychczas odpowiedzi na okólniki nie nadesłały, aby ze względu na zbliżający się termin Walnego Zgromadzenia Delegatów Związku, raczyły je nadesłać **do końca miesiąca września.**

Bilansy stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych za rok 1897.

100. Ulanów. Towarzystwo zaliczkowe. *a) Rachunek strat i zysków.* Winien: z rachunku odsetek 621·46. Ma: z rachunku kosztów urządzenia i ruchomości 35·52, z rachunku kosztów administracyi i podatków 74·56, do rachunku bilansu: saldo na rok 1898 511·38; razem 621·46. *b) Bilans.* Stan czynny: z rachunku pożyczek 21.430·65, z rach. odsetek naprzód zapłaconych 128·33, z rachunku kosztów ruchomości 319·64, z rachunku zaliczek procesowych 53·07, z rachunku lokacyi 311·69, z rachunku kasy 153·33; razem 22.396·71. Stan bierny: z rachunku udziałów 3.692·—, z rachunku wkładek na rachunek bieżący 6.595·14, z rachunku długów zaciągniętych 10.916·90, z rachunku odsetek (naprzód pobranych) 136·75, z rach. funduszu rezerwowego 544·54, z rachunku strat i zysków 511·38; razem 22.396·71.

101. Kozowa. Kasa zaliczkowa „Opatrzność". *a) Rachunek strat i zysków.* Winien: z rachunku odsetek 551·27. Ma: z rachunku kosztów urządzenia i ruchomości 15·—, z rachunku kosztów administracyi i podatków 534·89, do rachunku bilansu: saldo na rok 1898 1·38; razem 551·27· *b) Bilans.* Stan czynny: z rachunku pożyczek 6.951·94, z rachunku odsetek naprzód zapłaconych 17·30, z rach. odsetek zaległych (zwłoki) 356·76, z rachunku kosztów ruchomości 138·—, z rachunku zaliczek procesowych 5·34, z rachunku lokacyi 1.020·—, z rachunku kasy 349·48; razem 8.838·82. Stan bierny: z rachunku udziałów 2.062·73, z rachunku wkładek na rachunek bieżący 489·53, z rachunku długów zaciągniętych 5.164·40, z rachunku odsetek (naprzód pobranych) 14·78, z rachunku funduszu rezerwowego 1.106·—, z rachunku strat i zysków 1·38; razem 8.838·82.

102. Złoczów. Towarzystwo zaliczkowe. *a) Rachunek strat i zysków.* Zyski: z rach. odsetek 10.649·82. Straty: z rachunku kosztów urządzenia i ruchomości 20·16, z rachunku kosztów administracyi 5.860·25, do rachunku bilansu: saldo zysk za rok 1897 4.769·41; razem 10.649·82. *b) Bilans.* Stan czynny: pożyczki 243.691·81, Bank krajowy 33.160·46, odsetki zaległe 1.876·05, realność i lokacya 25.733·28, koszta ruchomości i urządzenia 181·49, gotówka z 31. grudnia 1897 3.206·76; razem 307.849·85. Stan bierny: udziały 75.439·51, wkładki 200.740·45, odsetki naprzód pobrane 592·88, fundusz rezerwowy 25.733·28, zaliczki procesowe i fundusz na wyciągi hipoteczne 574·32. czysty zysk za rok 1897 4.769·41; razem 307.849·85.

Z I. Związkowej Drukarni we Lwowie, ul. Lindego l. 4.